

4.

Kouluikäisten ohjattu vertaistuki

Anna Koski, TtM

4.1 Vertaistuki ja sen ilmenemismuodot

Vertaistuella tarkoitetaan joko vapaamuotoista tai organisoidusti järjestynyttä keskinäistä tukea ja apua, joka perustuu tukijan ja tuettavan yhteiseen kokemukseen ja sen tuomaan ymmärrykseen (Järvinen ym. 2007, Mykkänen-Hänninen 2007). Vertaistuki toteutuu vuorovaikutuksessa, johon sisältyy puhumalla jakamista, oman historian tarkastelua, toisesta välittämistä ja arjen elämässä tukemista. Tästä seuraa voimaantuminen, joka ilmenee uskona omiin mahdollisuuksiin, tilan löytymisenä kokemuksille ja kanssaeläjänä olemisena. (Jantunen 2008.) Vertaistuella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Se edistää hyvinvointia muun muassa yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden tunteita vähentämällä sekä hyvää oloa ja yksilöllistä motivaatiota tukemalla. (Dennis 2003.) Parhaimmillaan vertaistuki tarjoaa aidon kokemuksen kuulluksi tulemisesta, kohtaamisesta ja empatiasta sekä avaa uusia näkökulmia tuen saajan tilanteeseen (Mykkänen-Hänninen 2007).

Vertaistukea voi antaa ja saada kahden henkilön välillä, verkostossa tai ryhmässä (Nylund 2005). Vertaistukiryhmällä tai oma-apuryhmällä

tarkoitetaan ryhmää, jonka muodostavat saman elämäntilanteen tai huolenaiheen jakavat vertaiset. Vertaistukiryhmät esiintyvät kuitenkin vain harvoin tässä ideaalisessa muodossaan. Vertaistukiryhmät ovat monimuotoisia ja niiden luokittelu on hankalaa erilaisten tarkoitustensa ja toimintojensa vuoksi. (Nylund 2000.) Ryhmät voivat olla pieniä tai suuria, avoimia tai suljettuja ja toimia vapaamuotoisesti tai hyvinkin strukturoidusti. Jokainen vertaistukiryhmä on omanlaisensa ja jäsentensä muodostama kokonaisuus. (Mykkänen-Hänninen 2007.) Vertaistuki toteutuu ryhmässä silloin kun se on kiinteä ja sen jäsenillä on tarve saada tukea toisiltaan ja vastavuoroisesti antaa sitä (Järvinen ym. 2007). Tämä lienee olennaisin seikka vertaistukiryhmän luonnehdinnassa.

Tässä artikkelissa käsitellään vertaistuen muotoja ja ilmenemistä kouluikäisten maailmassa. Luvussa esitellään Elämä On Parasta Huumetta ry:n Hubu® -toiminta ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetti-palvelu sekä tarkastellaan niissä toteutuvaa vertaistukea ja lasten ja nuorten osallisuutta. Lisäksi perehdytään Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten puhelimeen ja nettiin, jossa aikuisen tuki on lapsen saatavilla sekä Internetin että puhelimen välityksellä. A-klinikkasäätiön Varjomaailma -verkkopalvelu, joka tarjoaa Internetissä vertaistukea Elämä On Parasta Huumetta ry:n ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton hankkeiden tavoin, on esitelty Mira Roineen ja Emilia Pakkasen artikkelissa.

4.2 Vertaistuen ohjaamisen merkitys kouluympäristössä

Vertaistukiryhmien käynnistyminen vaatii yleensä aktiivisen asiasta kiinnostuneen ihmisen, joka organisoii käytännön järjestelyt ryhmän kokoontumista varten. Koulussa aloitteen ryhmän perustamiseksi voi tehdä esimerkiksi kouluterveydenhoitaja tai -kuraattori, joka havaitsee vertaistuen tarpeen oppilaiden parissa työskennellessään.

Ryhmän vetäjänä voi koulun ammattilaisen sijaan toimia myös seurakunnan tai kolmannen sektorin edustaja, jolla on joko ammatillista tai kokemuksellista tietoa vertaisia yhdistävästä elämäntilanteesta tai ongelmasta. Tällainen henkilö voi olla esimerkiksi jonkin omais- tai sairausyhdistyksen työntekijä tai vapaaehtoinen, joka on saanut koulutuksen vertaisryhmän ohjaamiseen. Ryhmää voi ohjata myös kahden ammattilaisen tai ammattilaisen ja vapaaehtoisen parityönä.

Kun vertaistukiryhmää ohjaa koulutettu vapaaehtoistyöntekijä tai ammattilainen, vertaisuus toteutuu ryhmän jäsenten kesken. Huolimatta siitä, onko ohjaaja yksi vertaisista vai ammatillinen henkilö, hänen tehtävänä on luoda rakenteet ryhmän toiminnalle ja ohjata sitä niin, että ryhmän prosessi voi edetä turvallisesti ja hallitusti. (Mykänen-Hänninen 2007.) Ammattilaisen asiantuntijuus on tarpeen myös samassa tilanteessa elävien oppilaiden löytämiseksi sekä ryhmän kokoontumistilojen, rahoituksen tai esimerkiksi koulun ulkopuolelta saatavan asiantuntija-avun järjestämiseksi. Lasten ja nuorten vertaistukiryhmiin liitetään toisinaan omia tukiryhmiä vanhemmille, jonka ohjaaminen on usein myös ammattilaisen vastuulla (Nylund 2005). Ryhmä voi vastavuoroisesti palvella ammattilaista toimimalla tietolähteenä kyseisen asiakasryhmän kokemuksiin liittyen (Nylund 2000).

Vertaistukiryhmien lisäksi vertaistukeen perustuvia toimintamuotoja kouluympäristössä ovat tukioppilastoiminta ja vertaissovittelu. Näissä vertaistoiminnan muodoissa aikuisen ammattilaisen taustatuki on tarpeen, mutta välitön läsnäolo ei ole ehdotonta eikä aina tarkoituksenmukaistakaan. Tukioppilastoiminnan perusajatuksena on kouluhyvinvoinnin ja -viihtyvyyden sekä koululaisten osallisuuden lisääminen. Toimintaa toteuttavat vapaaehtoiset tukioppilaat, jotka koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden kanssa ja heidän tukena. (Lahtinen-Leinonen 2009.) Tukioppilastoiminnan lähtökohta on ongelmien ennaltaehkäisyssä, kun taas vertaissovittelussa oppilaat pääsevät osalliseksi aktiiviseen työrauhan turvaamiseen koulussa. Vertaissovittelussa koulutetut oppilassoittelijat kuulevat häiriötä tuottaneita oppilaita ilman syyttelyä ja pohtivat ratkaisuja ristiriidan osapuolien kanssa. Sovittelu päättyy sopimuksen tekemiseen, jonka toteutumista seurataan

myöhemmin. Oppilaat ovat sovittelutilanteessa keskenään, mutta heillä on sovittelussa aina aikuisten tuki niin että he voivat hakea tarvittaessa vertaissovittelijoiden ohjaukseen koulutetun opettajan avukseen. Useimmissa oppilaiden välisissä konfliktitilanteissa vertaissovittelun osapuolet, eli keskenään vertaiset oppilaat, saavat kuitenkin keskenään tuottaa yhdessä sovitun ratkaisun. (Lahtinen-Salila 2009.)

4.3 Vertaistuen toteutuminen verkkoyhteisöissä

Suhde vertaisiin voi muodostua paitsi henkilökohtaisissa tapaamisissa, myös Internetissä. Verkkoympäristö tarjoaa vaihtoehdoisen kanavan arkaluontoisten ja hankalien asioiden käsittelyyn. Virtuaaliset yhteydet mahdollistavat sellaisen keskusteluympäristön, jossa voi käsitellä vertaisten kanssa vaikeita tunteita sekä pohtia elämän tarkoitusta ja sen syvimpiä kysymyksiä (Munnukka ym. 2005). Internetissä omia ajatuksiaan voi peilata anonyymisti muiden vertaisten kokemuksiin. Verkon kautta saatava vertaistuki voi olla avuksi esimerkiksi niille kouluikäisille, joiden on vaikea keskustella asioista kasvokkain tai joiden sosiaalinen elämä virtuaalisen maailman ulkopuolella on kapeaa. (Tuominen 2009.)

Nettiympäristöstä muodostuu sosiaalisen vuorovaikutuksen tärkeä kanava jo ennen yläkouluikää, ja näin ollen se tarjoaa koululaiselle luontevan kanavan vertaistuen antamiselle ja saamiselle. On kuitenkin huomattava, että vaikka lasten tekniset taidot kehittyvät nopeasti, Internetin sosiaalisten suhteiden sisällöllisen monimuotoisuuden ymmärtäminen on heille vielä hankalaa. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2008.) Internet antaa mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa aikuisen silmiltä piilossa. Tähän perustuvat ne riskit, joita kouluikäisen Internetin kautta saamaan vertaistukeen liittyy. Kaikki verkossa toimivat yhteisöt eivät tue lapsen tervettä henkistä kasvua ja hyvinvointia, vaan pahimmillaan ylläpitävät ongelmakäyttäytymistä

ja tukevat stereotyyppistä tai jopa sairaalloista ajattelua. Esimerkkejä tästä ovat anoreksiaa ihannoivat, itsensä viiltelyyn tai itsetuhoisuuteen kannustavat nettisivut. (Tuominen 2009.)

Koska Internetissä julkaiseminen on helppoa ja kuka tahansa voi esiintyä siellä asiantuntijana, verkossa tarvitaan turvallisia aikuisia, jotka valvovat nettiyhteisössä liikkuvaa tietoa ja joiden puoleen lapset voivat kääntyä. Suomessa valvottua, verkkoympäristössä toteutuvaa vertaistukea kouluikäisille järjestävät muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Nuortennetti, A-klinikkasäätiön Varjo-maailma-verkkopalvelu ja Elämä On Parasta Huumetta (EOPH) ry:n Hubu® -toiminta. Yhteisenä piirteenä näillä valtakunnallisilla hankkeilla on lasten keskinäinen vertaistuki ja toisaalta koulutetun, aikuisen ohjaajan tuki ja valvonta. MLL:n Lasten ja nuorten puhelin ja netti -palvelussa aikuisen tuki on lapsen saatavilla Internetin lisäksi myös puhelimen välityksellä. Yhteystiedot näihin palveluihin ovat taulukossa 1.

Taulukko 1. Vertaistukea kouluikäisille tarjoavien palveluiden yhteystietoja

Palvelun nimi	www-osoite	Muut yhteystiedot
Nuortennetti, Mannerheimin Lastensuojeluliitto	www.mll.fi/nuorten-netti	www.facebook.com/nuortennetti www.ii2.org/community/111513/nuortennetti Chatit noin kahdesti kuukaudessa osoitteessa http://irc-galleria.net/community/3103396
Lasten ja nuorten puhelin ja netti, MLL	www.mll.fi/nuorten-netti	puh: 116 111 ma-pe klo 14–20 la ja su klo 17–20
Hubu® -menetelmä, Elämä On Parasta Huumetta ry.	www.hubu.fi www.eoph.fi	www.habbo.fi Teemaviikko ja chatit kerran kuukaudessa osoitteessa http://irc-galleria.net/community/2278335-elama-on-parasta-huumetta-ry

4.3.1 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetti sekä Lasten ja nuorten puhelin ja netti

Nuortennetti on MLL:n nuorisotyön nettisivu, joka on suunnattu 12–18-vuotiaille nuorille. Nuortennetin tavoitteena on tarjota tietoa, tukea ja apua kasvuun ja nuoruuden haasteisiin. Tarkoituksena on tarjota tukea erityisesti sosiaaliseen kasvuun sekä tukea myönteisen itsetunnon kehittymistä, sosiaalisia taitoja ja yhteiskunnallista osallistumista. Nuortennetin toiminta-ajatuksena on ymmärtää elämänvaihetta, jota nuori elää. Nuorelle tuotetaan sisältöjä ja annetaan käyttöön työkaluja, jotka auttavat häntä ymmärtämään itseään ja muita. Nuortennetissä on tietoa eri aihepiireistä kuten kiusaamisesta, nettiturvallisuudesta ja seurustelusta. Lisäksi sivuilla on idolihaastatteluja, erilaisia testejä ja tekemisvinkkejä. Sisällöt ovat käyneet läpi nuorten arvioinnin, osa niistä on käyttäjien itsensä kirjoittamia. Kaikki sivuja käyttävät nuoret voivat ehdottaa uusia sisältöjä ja kirjoittaa omia tarinoitaan. Sivustolla on myös 14–17-vuotiaista nuorista koostuva toimitusryhmä, joka laatii sivuille sisältöjä. Verkkotukioppilaat eli Verkk@rit järjestävät lisäksi reaaliaikaisia keskusteluja eli chateja IRC-Galleriassa noin kaksi kertaa kuukaudessa ja osallistuvat verkkokeskusteluun Nuortennetissä. Nuortennetillä on sivu Facebookissa ja sille on suunniteltu oma yhteisö myös ii2.org-verkkopalveluun. (MLL 2009 b.)

MLL:n Lasten ja nuorten puhelin ja netti on perustettu, jotta jokaisella suomalaisella lapsella ja nuorella olisi tukenaan mahdollisimman monta aikuista. Puhelinpalvelu on ilmainen ja se päivystää viikon jokaisena päivänä. Lasten ja nuorten netti on Internetissä toimiva sähköinen noutopostipalvelu, josta voi lähettää kirjeen itselle tärkeästä asiasta ja käydä lukemassa siihen kirjoitetun vastauksen. Lasten ja nuorten puhelimeen ja nettiin voi ottaa yhteyttä missä tahansa asiassa luottamuksellisesti ja nimettömänä. Toiminta on tarkoitettu alle 21-vuotiaille lapsille ja nuorille, ja se on käyttäjilleen maksutonta. Yhteydenotot ovat kertaluonteisia. Jos asia ei ratkea tai soittajan huoli ei helpotu puhelun aikana, yhteydenottaja ohjataan oman lähiympäristön aikuisten, vanhempien tai ammattihenkilöstön

luokse. Sekä puhelin- että kirjepalvelun viesteihin vastaavat aikuiset, vaihtolovelvolliset päivystäjät, jotka ovat saaneet koulutuksen työhönsä. (MLL 2009 a.)

Vertaistuen ja osallisuuden toteutuminen Nuortennetissä sekä Lasten ja nuorten puhelimessa ja netissä

Nuortennetissä käy noin 14 000 kävijää kuukaudessa. Se sisältää aihealueet seurustelu, päihheet, kiusaaminen, mielenterveys, minä ja media sekä monikulttuurisuus. Kustakin aihealueesta on koottu tietosivuja, minkä lisäksi käyttäjät saavat keskustella aiheesta toistensa kanssa sivuilla olevalla keskustelualueella. Myös MLL:n kouluttamat nuoret vapaaehtoiset verkkotukioppilaat vastaavat osaan nuorten kirjoittamista tarinoista. Ohjattu vertaistuki toimii nuoren kasvun tukena ja yhteisöllisyyden luojana verkkokeskusteluissa samaan tapaan kuin tukioppilastoiminta kouluissa. Nuoret auttavat ja kannustavat toinen toisiaan ja tukevat näin toistensa hyvinvointia. Nuortennetin, kuten myös Lasten ja nuorten puhelimen ja netin taustalla on kuitenkin aina turvallinen aikuinen, joka ohjaa toimintaa. (MLL 2009 b.)

Vuonna 2008 Lasten ja nuorten puhelin ja netti -palvelussa otettiin vastaan yhteensä 67 079 yhteydenottoa kaikenikäisiltä lapsilta ja nuorilta, joista puhelinkeskustelua oli 64 422 kappaletta. Alle 11-vuotiaat soittivat vuoden aikana yhteensä 4130 puhelua. Tämän ikäisten tyttöjen ja poikien yleisimmät puheenaiheet koskivat useimmin päivän kuulumisia. Toiseksi yleisimmin haluttiin kysyä seksiin liittyvistä aiheista. Muita puheenaiheita olivat tietokysymykset, tekemisen puute, kiusaaminen, suhteet kavereihin, suhteet kotona, koulu ja opiskelu, seurustelu ja ihastuminen, harrastukset ja kysymykset murrosiästä. (MLL 2009 a.)

Alle 11-vuotiailta alakoululaisilta vastaanotetaan eniten puheluja kello 14 jälkeen heti puhelinlinjojen avauduttua ja kello 17 aikaan. Ilmiö kertoo alakoululaisten yksinäisyydestä ja siitä että vanhemmat eivät kotona ollessaankaan ole läsnä lapsilleen. Huolestuttavana pide-

täänkin sitä, että lapset soittavat myös siihen aikaan kun suurimmassa osassa suomalaisia perheitä vanhempi on jo ehtinyt töistä kotiin. Lapset hakevat päivystäjiltä ennen kaikkea aikuisen läsnäoloa, juttuseuraa ja kannustusta. Olennaista ei useinkaan ole keskustelun aihe vaan vuorovaikutus aikuisen kanssa. (MLL 2009 a.)

4.3.2 Elämä On Parasta Huumetta ry:n Hubu® -menetelmä

Elämä On Parasta Huumetta (EOPH) ry on tehnyt vuodesta 2002 kohtaavaa ehkäisevää päihdetyötä nuorten nettiyhteisöissä kuten virtuaalimaailma Habbossa. Sen kautta pyritään tavoittamaan 10–15-vuotiaita nuoria muun muassa viihteellisen Hubu.fi -sivuston rinnalla. Yhdistyksellä on Habbossa oma tilansa Hubu, joka on bussin näköinen virtuaalihuone. Hubussa käydään reaaliaikaista chat-keskustelua päihhteistä ja elämästä yleensä verkkoaikuisen eli Hubun vetäjän johdolla. Kaikki vetäjät ovat täysi-ikäisiä päihdeasioiden asiantuntijoita ja töissä EOPH ry:llä. Keskustelujen aiheet koskevat nuorten hyvinvointia ja siihen liittyviä asioita kuten koulua, kavereita, kiusaamista, päihhteitä, harrastuksia tai tulevaisuutta. Keskustelua viedään eteenpäin vastamalla pikagallupkysymyksiin ja keskustelemalla sen jälkeen aiheesta yhdessä työntekijän ohjaamana. Yhteinen keskustelu aiheista on kuitenkin kysymyksiä tärkeämpää. (EOPH 2009 a.)

Habbo-ympäristön lisäksi IRC-Galleriassa olevassa Elämä On Parasta Huumetta ry. -yhteisössä pidetään kuukausittain teemaviikko. Toiminnan kautta pyritään tavoittamaan 15–20-vuotiaita nuoria. Teemaviikoilla käsitellään päihhteisiin ja riippuvuuksiin liittyviä aiheita, joihin pyritään löytämään uusia ja mielenkiintoisia näkökulmia. Teemaviikkojen aikana yhteisössä on saatavilla tietopaketti, jossa kerrotaan tiivistetysti kulloisestakin aiheesta, sekä siihen liittyvä kysely. Viikon aikana pidetään kaksi reaaliaikaista chat-keskustelua, joissa aihetta käsitellään asiantuntijoiden kanssa. Verkkoympäristön rinnalla Hubu®

-menetelmää voidaan hyödyntää kouluissa tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä esimerkiksi koululuokkien, oppilaiden vanhempien tai koulun henkilökunnan kanssa. (EOPH 2009 a.)

Vertaistuen ja osallisuuden toteutuminen Elämä On Parasta Huumetta ry:n Hubu® -toiminnassa

Hubu -tilassa keskustelu tapahtuu ryhmissä noin 20–30 minuutin jaksoissa keskustelun toimivuudesta ja aikataulusta riippuen. Tilaan on usein jonoa, eivätkä kaikki halukkaat pääse sinne kerralla. Tämän takia Hubu -tilaan pääsy on rajoitettu yhteen kertaan päivässä henkilöä kohden. Ryhmän koko on kullakin kerralla yhdeksän henkilöä. Ryhmäkoon rajoittamista perustellaan sillä, että keskustelu välillä arkaluontoisistakin aiheista suuressa ryhmässä saattaa pelottaa. Suuri osallistujajoukko nopeuttaa myös liikaa chat-keskustelun tahtia. Pienessä kokoonpanossa osallistujat saavat tilaisuuden puhua enemmän ja jakaa kokemuksiaan. Keskustelussa pyritään kunnioittamaan mielipiteiden moninaisuutta ja korostetaan keskustelun avoimuutta. Muiden osallistujien antama vertaistuki on tärkeä osa keskustelua, mutta tarvittaessa osallistujilla on mahdollisuus myös yksilökeskusteluun työntekijän kanssa. (EOPH 2009 a ja b.)

MLL:n tavoin EOPH ry:n järjestämissä verkkokeskusteluissa on mukana luotettava verkkoaikuinen. Hän on yhdistyksessä työskentelevä sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen saanut ammattihenkilö. Verkkoaikuisen tehtävänä on luoda turvallinen ja viihtyisä ilmapiiri verkossa käytävälle keskustelulle. Verkkoaikuinen rohkaisee ja antaa tukea nuorille oman mielipiteen ilmaisemisessa. Hän välittää tietoa, vastaa nuorten kysymyksiin ja pyrkii tuomaan keskusteluun erilaisia näkökulmia. (EOPH 2009 a.)

Keskusteluihin osallistumisen lisäksi nuoret voivat vaikuttaa EOPH ry:n toimintaan Varikkotiimin kautta, joka on vapaaehtoisista 13–18-vuotiasta nuorista ja EOPH ry:n työntekijöistä koostuva ryhmä. Se suunnittelee ja kehittää uusia toimintoja yhdistykselle ja arvioi käytössä olevia toimintamuotoja. Varikkotiimin kesken järjestetään

tapaamisia ja se pitää yhteyttä myös Internetissä toimivalla omalla keskustelupalstallaan. (EOPH 2009 a ja b.)

4.4 Verkossa tarjottavan vertaistuen eettisiä periaatteita

Suomalaiset, verkossa lapsia ja nuoria kohtaavat tahot ovat perustaneet yhteistyöfoorumin, jonka tarkoituksena on mm. edistää toimijoidensa verkostoitumista ja hyviä käytäntöjä sekä kehittää työmenetelmiä ja verkkotyökaluja. Muun muassa EOPH ry, MLL ja A-klinikkasäätiö ovat mukana yhteistyössä. Verkosto on laatinut toiminnalleen yhteiset eettiset periaatteet. Niiden tarkoituksena on toimia pohjana uusien lapsille ja nuorille suunnattujen verkkopalvelujen suunnittelussa, ja näin ollen ne pätevät myös vertaistukea tarjoavien toimintamuotojen lähtökohtana.

Yhteydenottajan oikeudet ja velvollisuudet:

- Yhteydenottajalla on oikeus tietää, minkä ikäisille palvelu on tarkoitettu.
- Yhteydenottajalla on oikeus luotettavaan, turvalliseen ja oikeudenmukaiseen keskusteluun
- Yhteydenottaja ohjataan tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.
- Yhteydenottajalla on oikeus tulla kunnioitetuksi omana itsenään.
- Yhteydenottajalla on oikeus tietää, voiko hän ottaa yhteyttä nimettömänä ja voiko verkkokeskustelun ohjaajan kanssa käydä luottamuksellisia kahdenkeskisiä keskusteluita.
- Yhteydenottajalla on oikeus saada tietoa palvelusta ja sen järjestäjästä, tietosuojasta ja tietojen käsittelystä sekä antaa palautetta palvelusta.
- Yhteydenottajalla on velvollisuus noudattaa palvelun sääntöjä.

Verkossa toimivan ohjaajan oikeudet ja velvollisuudet:

- Ohjaajalla on oikeus saada tehtävänsä laadukas koulutus ja jatkuva ohjausta.
- Ohjaajalla on oikeus tietää, voiko hän pysyä palvelussa nimettömänä.
- Ohjaajalla on oikeus olla suostumatta epäasialliseen kohteluun.
- Ohjaajalla on velvollisuus tarvittaessa puuttua sääntöjen vastaiseen käyttäytymiseen.
- Ohjaajalla on velvollisuus sitoutua palvelun järjestäjän toimintaperiaatteisiin ja arvoihin.
- Ohjaajalla on oikeus luopua vaitiolovelvollisuudesta, mikäli tulee ilmi suunnitteilla oleva rikos tai vakava lastensuojelullinen huoli. Luopuessaan vaitiolovelvollisuudesta ohjaajan on ilmoitettava siitä yhteydenottajalle.
- Keskustelussa ohjaaja on yhteydenottajaa varten. Hän ei käsittele keskustelussa omia asioitaan eikä tee päätöksiä yhteydenottajan puolesta.
- Ohjaajan antama ohjaus on asianmukaista ja luotettavaa. Yhteydenottajat ohjataan tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.
- Ohjaaja ei pidä yhteyttä yhteydenottajiin työajan ulkopuolella.
(lähde: PuhEet 2009)

Yhteisten periaatteiden lisäksi eri verkkopalveluilla on omia pelisääntöjä ja toimintaperiaatteita. Esimerkiksi Nuortennetin verkkokeskustelualueen käyttäjille on laadittu omat periaatteet ja säännöt, joiden mukaan sen periaatteita ovat oikeudenmukaisuus, kunnioitus, suvaitsevaisuus ja tasa-arvo. MLL:n aikuinen työntekijä lukee kaikki kirjoitukset ja päättää niiden julkaisemisesta. Ensisijaisesti julkaistaan kirjoituksia, joita muiden osallistujien on mahdollista kommentoida tai vastaila. Sivuston käyttäjiä kehoitetaan myös hyvien käytöstapojen noudattamiseen. (MLL 2009 b.)

4.5 Pohdintaa

Koulun kaltainen ympäristö, jossa lapset voivat oppia tuntemaan ja luottamaan toisiinsa, on avuksi vertaistukisuhteiden muodostamisessa (Stanton-Salazar & Urso Spina 2005). Ryhmämuotoisen vertaistukitoiminnan käynnistyminen koulussa oppilaiden kesken ilman aikuisten toimijoiden apua ei kuitenkaan ole aivan todennäköistä vaikka tarve sille olisikin olemassa. Jotta samassa elämäntilanteessa elävät lapset löytyisivät ja kuulisivat ryhmästä, tarvitaan aikuisen, koulussa toimivan ammattilaisen tai useamman ammatillisen toimijan aloitteellisuutta ja ohjausta. Aikuisen toimijan organisointia tarvitaan lisäksi tilojen ja muiden tarvittavien resurssien järjestymiseksi.

Koululaisten vertaistukiryhmät tarjoavat jäsenilleen parhaimmillaan apua, voimia ja ystäviä elämän herkissä ja vaikeissakin käänneissä (McVey ym. 2003). Muiden vertaisten kokemuksellinen tieto ja saman elämäntilanteen tuoma asiantuntijuus luovat auttamistapahtumaan oman, ainutlaatuisen elementin. Samankaltaisessa tilanteessa elävien keskellä ei tarvitse olla erilainen ja voi kokea helpotusta ymmärretyksi tulemisesta tuntemuksiaan sen enempää selittämättä.

Koulussa järjestetyistä vertaistukiryhmistä on todettu olevan apua päihderiippuvaisten vanhempien lasten tukemisessa (Gance-Cleveland 2004), tyttöjen syömishäiriöiden ehkäisyssä (McVey ym. 2003) sekä käytöshäiriöisten ja tunne-elämän ongelmista kärsivien nuorten tukemisessa (Wassef ym. 1998). Vertaistukiryhmän voi muodostaa koulussa lähes minkä tahansa oppilaille tärkeän ja henkilökohtaisen teeman ympärille: esimerkiksi paino- tai muista terveysongelmista kärsiville, alkoholisti- tai eroperheessä eläville, läheisensä menettäneille lapsille. Merkittävää ei ole se, missä muodossa auttaminen tapahtuu. Huolimatta siitä, toteutuuko vertaistuki kahdenkeskisessä tukisuhteessa, ryhmämuotoisessa toiminnassa vai verkkoyhteisössä, keskeistä siinä on tunteiden ja samankaltaisen elämäntilanteen synnyttämien kokemusten jakaminen ja keskustelu (Munnukka ym. 2002, Mykkänen-Hänninen 2007). Toisille anonyymi, kasvoton Internetissä kokoontuva ryhmä

soveltuu paremmin siinä missä toista auttaa muiden saman kokoneiden kohtaaminen ryhmätapaamisissa (Nylund 2005).

Vaikka kaikkien vertaistukiryhmien ja -verkostojen ei tarvitse toimia samalla tavalla, kouluikäisille suunnatuissa ryhmissä aikuisen tuki ja valvonta on tärkeää. Ryhmän ohjaamisen ja valvonnan sekä oikean tiedon välittämisen ja osallistujien kysymyksiin vastaamisen merkitys korostuu verkkoympäristössä, jossa saatavilla on myös paljon virheellistä ja arveluttavaa tietoa lapsia kiinnostavista aiheista. Tässä suhteessa Internet on koululaisille kaksijakoinen ympäristö; yhtäältä se sisältää jopa vahingollista tietoa, mutta toisaalta mahdollistaa turvallisen aikuisten ja lasten matalakynnyksisen kohtaamisen sekä ohjatun lasten välisen vertaistuen.

Lähteet

- Dennis C-L. 2003. Peer support within a health care context: a concept analysis. *International Journal of Nursing Studies* 40, 321–332.
- Elämä On Parasta Huumetta ry. 2009 a. *Ehkäisevä päihdetyö*. Saatavissa: <http://www.eoph.fi/ehkaiseva-paihdetyo/koulutyo/ehkaiseva-paihdetyo.html>. Luettu 29.9.2009.
- Elämä On Parasta Huumetta ry. 2009 b. *Hubu.fi-sivusto*. Saatavissa <http://www.hubu.fi/>. Luettu 28.9.2009.
- Gance-Cleveland B. 2004. Qualitative evaluation of a school-based support group for adolescents with an addicted parent. *Nursing Research* 53, 379–386.
- Jantunen E. 2008. *Osalliseksi tuleminen – masentuneiden vertaistukea jäsentävä substansiivinen teoria*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 18. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki.
- Järvinen R, Lankinen A, Taajamo T, Veistilä M & Virolainen A. 2007. *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Edita, Helsinki.
- Liikenne- ja viestintäministeriö. 2008. *Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa*. Saatavissa http://www.lvm.fi/web/fi/muu_julkaisu/view/659282. Luettu 21.10.2009.
- Lahtinen-Leinonen M. 2009. Tukioppilastoiminta. Teoksessa Saloviita T. (toim.) *Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen*. PS-kustannus, Jyväskylä, 165–177.
- Lahtinen-Salila I. 2009. Vertaissovittelu. Teoksessa Saloviita T. (toim.) *Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen*. PS-kustannus, Jyväskylä, 145–159.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2009 a. *Lasten ja nuorten puhelimen ja netin vuosiraportti 2008*. Saatavissa <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/9e74a6115be385d3160692914a5ab52c/1253872532/application/pdf/7892718/MLL%20LNPN%20raportti%202008%20WEB.pdf>. Luettu 25.9.2009.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2009 b. *Verkkonuorisotyö*. Saatavissa <http://www.mll.fi/nuorille/verkkonuorisotyö/>. Luettu 25.9.2009.
- McVey GL, Lieberman M, Voorberg N, Wardrope D & Blackmore E. 2003. School-based peer support groups: A new approach to the prevention on disordered eating. *Eating Disorders* 11, 169–185.
- Munnukka T, Kiikkala I & Valkama K. 2002. Äitien keskinäinen sosiaalinen tuki välittyy Internetin postituslistoilla. *Sairaanhoitaja* 75, 24–27.
- Munnukka T, Kiikkala I & Valkama K. 2005. Vertaiset verkossa. Nettiäidit virtuaalihiikkalaatikolla. Teoksessa Nylund M. & Yeung A. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino, Tampere, 236–254.

- Mykkänen-Hänninen R. 2007. *Vapaaehtoistyön rajapinnoilla*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 6.
- Nylund M. 2000. *Varieties on mutual support and voluntary action. A study of Finnish self-help groups and volunteers*. The Finnish Federation for Social and Health, Helsinki.
- Nylund M. 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund M. & Yeung A. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino, Tampere, 195–213.
- PuhEet. Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunta. 2009. *Eettiset periaatteet*. Saatavissa <http://www.puheet.net/eettiset-periaatteet/>. Luettu 27.10.2009.
- Stanton-Salazar RD & Urso Spina S. 2005. Adolescent peer networks as a context for social and emotional support. *Youth & Society* 36, 379–417.
- Tuominen S. 2009. *Hyvä paha vertaistuki Internetissä*. Suullinen esitys. Kouluterveyspäivät 2009, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Wassef A, Mason G, Collins ML, VanHaalen J & Ingham D. 1998. Effectiveness of one-year participation in school-based volunteer-facilitated peer support groups. *Adolescence* 129, 91–97.